

представники „старших” протестантських церков висловлюються за необхідність його обмеження, то „молодші” навпаки - виступають проти встановлення „єдино правильного” розуміння Євангелії. Як зазначив пастор Генрі Мадава: „Є різниця між «відстоювати Євангелію» і «відстоювати власну позицію щодо Євангелії»”. Наявність при цьому різного історичного досвіду призводить до різного прочитання та тлумачення Святого Письма, що, зрозуміло, не сприяє налагодженню порозуміння в протестантизмі між „старшими” та „молодшими” його виявами.

Враховуючи все це, здається слушною була пропозиція єпископа Об'єднаної Християнської Євангельської Церкви Живого Бога С.В.Балюка провести для подальшого обговорення зазначених питань богословську конференцію на тему „Церква, суспільство, держава”, хоча під час баталій на зустрічі з деяких інших питань на цю пропозицію, на жаль, практично не звернули уваги.

В.Титаренко*

Взаємовплив політики і релігії в діяльності харизматичних церков.

На сучасному етапі розбудови українського суспільства, супроводжуваного низкою неоднозначно оцінюваних різними сторонами виборів, питання взаємовпливу політики і релігії є гострим та актуальним. Своє бачення вирішення цього питання висловлюють і представники політичних та релігійних кіл, і науковці-релігієзнавці.

Завданням даної статті постає аналіз діяльності представників харизматичних церков в політичному житті України, розгляд причин та специфіки входження їх у цю важливу суспільну сферу.

Головним змістом релігійно-інституційного процесу в Україні в другій половині 90-х років минулого століття стала інституалізація релігійної та релігійно-соціальної діяльності харизматичних церков¹²⁰. На сьогоднішній день вони дійшли до певного рівня членства і тепер їх зусилля направлені на укріплення своєї соціальної ніші: побудову своїх культових споруд, власний юридичний захист, організацію політичного лобіювання інтересів церков. Причому останнє постає чи не найбільш привабливим і необхідним

Зараз в Україні діють такі потужні об'єднання церков харизматичного напрямку як Церква Повного Євангелія, Церква Живого Бога, Українська християнська євангельська Церква та Духовний центр „Нове покоління” християнських Церков України. Найактивнішим об'єднанням на сьогодні є Об'єднання Незалежних Харизматичних Християнських Церков України (Повного Євангелія), яке за своєю структурою є демократичним, оскільки не контролюється і не керується ніякою церквою, організацією, місією чи деномінацією на Україні та за її межами. Об'єднання має чітку структуру. Його вищим органом управління є конференція пасторів. Внутрішній адміністративний устрій ОНХХЦУ включає в себе 10 регіональних представництв по всій Україні. Начолі регіональних відділень стоять регіональні єпископи¹²¹.

Харизматичні церкви стрімко еволюціонують в напрямку подальшої адаптації до наявного суспільно-політичного контексту. Сьогодні спостерігається активне включення представників харизматичного руху у політичний процес. Як зазначає В.Любащенко, „її (Україні – Авт.) нове політичне обличчя й неминучі для будь-якого відкритого суспільства поліконфесіоналізм і плюралізм, дійсно зміцнюватимуть шанси протестантських церков, здатних більш динамічно, реагувати на суспільно-політичні зміни.”¹²². Харизмати, поруч з іншими представниками протестантських напрямів, беруть активну участь в політичному житті України. Процес їх входження в політику – це вже своєрідна історія. Ще в 1998 році за партійними списками партії “Громада” депутатом Верховної Ради став пастор харизматичної церкви з донбаського міста Тореза В.Шушкевич. На питання: чому “Громада” так виокремила із загального конфесійного тла України саме харизматичні громади, В.Шушкевич відповів, що наявність у харизматичних церквах тисячі молодих, красивих і натхненних облич – справляє враження¹²³. Серед тих, хто симпатизує харизматам - відомий політичний діяч С.Поляков, В.Бабич, який балотувався на посаду президента України та інші. Показовим у плані реакції певних політичних кіл на представників харизматичних церков був той факт, коли за підтримку С.Аделаджі, легітимізація перебування якого в Україні викликала сумніви, виступили близько 50 депутатів Верховної Ради.

* Мол. наук. сп. Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, к.філос.н.

¹²⁰ Єленський В. Релігія після комунізму. – К., 2002. – С.55.

¹²¹ Объединение Независимых Харизматических Христианских Церквей Украины. – К., 2002. – С. 4.

¹²² Любащенко В. Протестантизм у державно-церковних відносинах // Людина і світ.– 2002. - №3. - С.27.

¹²³ Пастор і політика // Людина і світ. 2000.-№4. – С.49.

На етапі передвиборчих перегонів на президентське крісло одним із кандидатів виступав симпатик харизматичної церкви Л.Черновецького. Взагалі приналежність Л.Черновецького до певної конфесії викликає багато суперечок. Цікаво, що в період обрання його Головою Міської ради Києва і сьогодні, коли Л.Черновецький уже обійняв цю посаду, він позиціонує себе як людину православного сповідання, хоча ЗМІ не раз публікували матеріали, де йшлося про його тісні стосунки з пастором харизматичної церкви «Посольство Боже» Сандеєм Аделаджою¹²⁴. Можна припустити, що акцентування на цьому уваги свідомо уникається, оскільки українське суспільство все-таки повільно звикає до харизматів і все одно сприймає їх неоднозначно.

Звичайно, релігійна приналежність – це особиста справа кожного. Але якщо звернути увагу на передвиборчу програму кандидата на пост Президента, то можемо спостерігати притаманне представникам харизматичних церков прагнення послідовно втілювати в життя тотальну євангелізацію. Зазначаючи, що є автором законопроекту про присягу суддів на Біблію, Л.Черновецький, тим самим (свідомо чи несвідомо) обмежує свободу совісті та віросповідання представників судочинства. Знову ж таки, в його кандидатській програмі записані принципи державного морального монотеїзму: «Кожний виборний державний діяч, в тому числі і член уряду, повинен обов'язково відвідувати церкву, читати Біблію і керуватися християнськими принципами. Ці законопроекти в тій чи іншій мірі суперечать ст.3 та ст.4 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Попри те, що Л.Черновецький, постулюючи себе як православного віруючого, який отримав Орден Святого Архистратига Михайла від митрополита УПЦ КП Філарета – за розвиток християнства, методи використовує, притаманні харизматичним церквам. Євангелізаційна тотальність, яка присутня у політичній активності Л.Черновецького, цілком співставна з тією масштабністю планів, яка характеризує діяльність харизматичних церков¹²⁵ (5 млн. спасених тільки в церкві «Посольство Боже», 20 млн. тих, хто покався в Україні, 500 млн. пізнавших Христа в Україні). Це цілком відповідає тенденції впровадження тотальної харизматизації не тільки «знизу» (та ж сама «система 12», яка полягає в тому, що кожен член харизматичної громади в результаті здійснення особистої євангелізації повинен залучити в спільноту ще 12 неофітів), але й «зверху». Варто звернути увагу на постульований деякими харизматичними церквами «Новий світовий порядок», представлений пастором О.Ледяєвим. Можна стверджувати, що йдеться про намагання насадити в суспільстві тоталітарну релігійну ідеологію. Чого варті утвердження: «Вторгнення і експансія – ось головна стратегія Церкви останнього часу. Вторгнення і експансія – рейки, по яких церква ХХІ століття буде рухатися й утверджувати Царство Боже по всьому світу»¹²⁶. Цілком логічно виникає питання про місце закону Конституції про відокремлення Церкви від держави в «ідеологічній діяльності» такого гатунку.

Всі тоталітарні ідеології пропонували суспільству свій власний варіант встановлення соціального щастя, справедливості, суспільного благополуччя. Однак, за твердженням політологів, встановлення такого ідеального устрою жорстко пов'язувалося і ґрунтувалося на утвердженні соціальних привілеїв певних груп, що, в свою чергу, виправдовувало насилля щодо інших об'єднань громадян¹²⁷. В тому ж таки «Новому світовому порядку» О.Ледяєва віднаходимо: «Чого б то не вартувало, але Бог доб'ється Пробудження «зверху»... Діалог Церкви з державою часом матиме далеко не дипломатичний характер. Християнське вторгнення – це не єлейні проповіді і колискові молитви»¹²⁸.

Так, наприклад, радянські комуністи пов'язували встановлення суспільства «світлого майбутнього» з провідною роллю пролетаріату. В той час, німецькі нацисти ставили в центр створення нового суспільства німецьку расу. Ідеологія «чучхе» ставить питання про винятковість корейців як особливої національної групи. Всі ці ідеології ставали способом забезпечення інтересів соціальних лідерів і, відповідно, засобом виправдання репресій і насилля над їх супротивниками¹²⁹. В харизматичній теорії «Нового світового порядку» віднаходимо також відповідні цьому твердження: «Не комуністи, не мусульмани і не буддисти, але християни в сучасному світі наводять порядок і визначають подальшу перспективу світового розвитку». І далі: «Ти не просто член церкви... Я поставив тебе над народами і царствами, оскільки ти – від вишніх, а це – позиція домінуючої Божественної влади над будь-якою землею».¹³⁰ Відтак «Новий світовий порядок» - це не що інше, як тоталітарна ідеологія, яку можна віднести до типу міфологічних ідейних утворень, оскільки вона ставить акцент не на відображенні реальності, а на популяризації штучно створеної картини світу, що відображає не стільки теперішнє, скільки майбутнє, те, що необхідно побудувати, і те, у що необхідно

¹²⁴ Див. зокрема: Климковська Н. Спокуса.//Хрещатик – 2004. 29 квітня. – С. 14-15.

¹²⁵ Новое начало. – К., 2002. – 44 с.

¹²⁶ Ледяев А. Новый мировой порядок. – ISBN 9984-9380-5-0. – С. 1.

¹²⁷ Див. зокрема: Соловьев А.И. Политическая теория. Политические технологии. – М., 2000. – С.205

¹²⁸ Там само. – С.3.

¹²⁹ Див. дет.: Соловьев А.И. Политическая теория. Политические технологии. – М., 2000. – С.201-212.

¹³⁰ Ледяев А. Новый мировой порядок. – ISBN 9984-9380-5-0. – С. 21.

вірити. Однак, притримуючись академічного принципу об'єктивності слід підкреслити, що не всі харизматичні церкви однозначно сприймають втілення «Нового світового порядку». Почасти з їх боку звучать і критичні зауваження. Це, в свою чергу, ілюструє неоднотайність політики харизматичних церков, відсутність єдиного ідеологічного центру та можливі неузгодження і в подальшому. Чи наберуть вони гострого характеру чи будуть залагоджені – це питання часу.

Логічно виникає інше питання, чому так почастишали випадки участі релігійних діячів в політичній діяльності? Наступна відповідь була сформульована екс-головою екс-Держкомрелігії Віктором Бондаренком. За повідомленням «Інтерфаксу», відповідаючи на запитання журналістів, він зазначив, що «питання участі релігійних організацій в політичних процесах недостатньо чітко виписаний в законодавстві», що й зумовило відсутність офіційної реакції Держкому. За його словами ця ситуація стала однією з причин появи спільної заяви Держкомрелігії і ряду крупних українських конфесій. В цій заяві Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій разом з колегією Держкому у справах релігій запропонували законодавчо посилити відповідальність держави, політиків, церков і релігійних організацій за залучення релігійних інститутів до політичних акцій. Релігійні діячі в свою чергу заявили, що вони не мають наміру боротися за привілейовані позиції для своїх організацій чи намагатися порушувати права інших, «керуватися духом перемоги чи непримиренності до носіїв інших поглядів». Вони закликали політиків і суспільство підтримати цю позицію. Однак, попри все, існував ряд випадків, коли звучали заклики: «Та церква підтримала такого-то кандидата, а тому кидайте її і переходьте в нашу»¹³¹.

В передвиборчій кампанії виявилися певні закономірності: звернення до протестантських спільнот, зокрема харизматичних, у пошуках електоральної бази відбувалося у значно менших масштабах, ніж до традиційних. Однак, прізвища протестантських пасторів (не кажучи вже про рядових членів церкви) можна було зустріти у виборчих списках на виборах у владні структури всіх рівнів. Зокрема, як повідомлялося в „Киевских ведомостях”: „Дисциплінованість сектантів використовувалась на етапі збору підписів. Але амбітність пасторів така роль не влаштує, і вони ще скажуть своє вагоме слово на виборах, а там і Конституцію можна буде підрихтувати, щоб усунути перепони на шляху загальної євангелізації”¹³². В проповідях звучали заклики щодо підтримки певних партій, кандидатів у депутати на виборах до представницьких органів влади.

Причини цього видаються цілком прозорими: члени харизматичних церков розселені дисперсно і загалом їхня кількість порівняно невелика. Зазначимо, що станом на 1 січня 2006 року, що кількість харизматичних громад (1140) серед всіх релігійних громад, зареєстрованих в Україні, становить близько 3,8%, серед громад християнського спрямування – близько 5%, серед протестантських громад – близько 13,2%¹³³.

Водночас релігійні діячі харизматичних церков виявили більше зацікавлення місцевими Радами. І це, гадаємо, було не лише тверезою оцінкою власних сил і можливостей церкви. Очевидно, що саме на місцевому рівні мали вирішуватися дедалі більшою мірою питання власності та проблеми, які найчастіше виникають у харизматичних релігійних організацій у відносинах із „зовнішнім світом”: будівля культових споруд, оподаткування, гуманітарна допомога й багато іншого. Видається, що розрахунок нинішнього мера на підтримку адептів харизматичних церков (в Києві, поряд з Донецькою й Запорізькою областями та Кримом, знаходиться найчисельніший масив українських харизматів) виявився максимально виправданим. Цікаво буде простежувати, як в наступному будуть складатися стосунки нового мера і представників харизматичних церков (наразі у деяких ЗМІ лунають застереження про майбутню «харизматизацію» Києва). Однак тенденція досягнення «взаємовигідного порозуміння» з харизматами яскраво простежувалася ще на стосунках КМДА, в особі О.Омельченка, з тією ж харизматичною церквою «Посольство Боже». Якщо в 1998 році КМДА заперечувала легітимність перебування лідера церкви С.Аделаджі в Києві, то в 2002 році тодішній мер столиці особисто вітає харизматів на Конференції з нагоди 8-річчя їх церкви.

Отже, якщо раніше звернення до протестантських спільнот, зокрема харизматичних, у пошуках електоральної бази відбувалося у значно менших масштабах, то тепер політична активізація самих протестантів значно зросла. В суспільному житті України поступово відходить у минуле взаєморозмежування політичного і релігійного чинників. Натомість можливість лобіювати свої політичні, економічні, церковні інтереси у владних структурах стає на сьогодні пріоритетним завданням деяких

¹³¹ Госкомрелигий не реагировал на случаи участия религиозных деятелей в политической агитации из-за несовершенства законодательства. - <http://www.interfax.kiev.ua>

¹³² Ткачук Т. Дни чудес для простаков//Киевские ведомости.- 2000. 15 июля.

¹³³ Релігійна панорама. – 2006. - №2

релігійних та політичних діячів. Тому харизматичні церкви намагаються прагматично ставитися до існуючого «розкладу сил», використовувати його на користь своєї церкви.

Відтак можемо констатувати тенденцію розширення «харизматичного простору», якій притаманна підміна суспільних структур церковними. Загальнопротестантське гасло: «Церква в суспільстві», таким чином, трансформується в суто харизматичне гасло: «Суспільство в церкві». Саме ця установка визначає наполегливе намагання харизматів ввійти майже в усі сфери суспільного життя сучасної України. Однак, на рівні окремих харизматичних церков ця установка теж зазнає змін і постулюється як «світ у церкві». Не зважаючи на те, що такі ідеологеми виявляються надзвичайно далекими від життя, вони залишаються привабливими для невибагливої або дезорієнтованої свідомості мас, а тому потребують подальшої уваги і наукового осмислення.

*Т. Хазир-Огли**

“Декларація мусульман Європи” – шлях до діалогу.

Мусульмани складають політично активний прошарок населення сучасної Європи. Минулого року на виборах до Європарламенту вони проявили себе як добре організована політична сила. Нині більшість європейських політичних партій підтримує понад 25% мусульман. Проте мусульмани-політики впевнені, що мусульмани Європи повинні виступати як самостійна політична сила.¹³⁴ Тим більше, що в Декларації мусульман Європи зазначається, що “європейські мусульмани хочуть влитися в європейське суспільство, внести свій внесок в його соціальні, політичні, культурні та моральні досягнення”.¹³⁵ Тому активізувалася робота Федерації ісламських організацій Європи, яка запропонувала на розгляд Європейського союзу свою Декларацію, де зібрано основні ідеї та установки щодо механізму інтеграції й розвитку ісламу та його послідовників на території ЄС. Декларація пройшла юридичну, лінгвістичну та культурологічну експертизу, отримала значну підтримку правовірних (підписана основними ісламськими організаціями всього континенту), тому на цей документ мусульмани Європи покладають великі надії та вважають, що він стане своєрідною конституцією європейських мусульман. Положень Декларації мусульмани повинні дотримуватись у відносинах між собою та своїх відношеннях з іншими мешканцями Європи.

“Активна суспільна діяльність, участь у політичному житті та активність у різних медіа-проектах – ось рецепт успіху мусульман Європи” – наголошує заступник голови Європейської антирасистської групи Турфа Багахаті.¹³⁶ Питання суспільної позиції, яку займають мусульмани Європи, постало дуже гостро. Тому постає необхідність вироблення європейськими країнами індивідуального шляху інтеграції мусульман. Натомість, мусульмани не стали очікувати, поки їх соціально-політичні проблеми будуть вирішувати уряди країн ЄС, а запропонували власне їх вирішення. У Декларації закріплені всі основні питання перебування мусульман в Європі.

В Європі нині значно активізувалася діяльність мусульманських правозахисних центрів, які за мету своєї діяльності обирають відстоювання прав прихильників ісламу та вирішують проблемні питання на основі європейського законодавства. Проводяться форуми європейських мусульман та молодіжних організацій (FEMYSO), які намагаються проводити соціальну роботу та долати ісламофобію, налагоджувати розвиток міжконфесійного діалогу в європейських країнах. Регулярно проводяться самміти для мусульманських лідерів Європи, конференції для імамів – всі ці заходи свідчать про тісну взаємодію й активну співпрацю мусульман та християн.

У багатьох країнах ЄС іслам, за кількістю його сповідників, є другою чи третьою релігією.¹³⁷ Тому закономірним є процес швидкого входження мусульман-політиків до європейських урядів. Серед таких політиків можемо виділити: Саджата Каріма – член Європарламенту, який веде активну соціально-політичну діяльність і намагається налагодити суспільний діалог; Умар ар-Раві – члена парламенту Австрії, який відстоює права мусульман в державі та сприяє підняттю соціального статусу емігрантів. Нині в уряді Франції дві міністерські посади займають мусульмани: Хамламі Мікшер – віце-прем’єр з питань ветеранів; Азуз Бегаг – заступник прем’єр-міністра Франції, який перебуваючи в уряді, врегульовує питання рівності

* Аспірантка Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України.

¹³⁴ Мусульмане Нідерландов не видят смысла в создании собственной политической партии // IslamOnline.–С.1.

¹³⁵ Declaration of European Muslims // www.islamicpluralism.org/text/2006t/bosnianclericsdeclaration.htm

¹³⁶ Рецепт успеха для мусульман Европы // www.islamua.net. – С.1.

¹³⁷ Дет. див.: Богомоллов О. В., Данилов С. І., Семиволос І.М., Яворська Г.М. Ісламська ідентичність в Україні – К., 2005. – С.11.